

Kántor Lajos

Kína-földrészt

Tíz nap (plusz kettő: a repülőút), amely nem rengette meg a világot – legfeljebb az én elő(utó)ítéleteimet, az évtizedek során itthon kialakultakat. Tíz nap, amely alatt esetleg az óráátállást lehet megszokni – egy geográfiailag, történelmileg (és politikailag?) földrésznyi ország, európai fülnek a lehető legtávolabbi (és sokféle!) nyelvvel, a Nagy Fal képzetét csak erősíti az emberben, hiába jöttem át szerencsésen a pekingi (beijingi) útlevél- és vámellenőrzésen. Tíz nap, három nagyvárosban és több kiránduláson (természetesen a Nagy Falnál és a dél-kínai tengerparton, Senzszen körzetében), ránk csördített, értünk-ellenünk záporozó élményzuhatagával. Hogyan alakítható ki ebből bármilyen Kína-kép? Könnyű volt(?) Baracs Dénesnek vagy Polonyi Péternek könyvet írni Kínáról, hiszen külszolgálatban vagy diákként éveken át küszködtek ott az idegenséggel. A kiváló sinológus, a jó emlékű Tőkei Ferenc persze el tudott igazodni a pekingi utcán, ám ő is kapkodta a fejét egy-egy újabb kínai utazáson, a változásokat próbálva befogadni. (Erről a *Korunk* Kína-számában, 1998 augusztusában közölt figyelmeztető jegyzetet.)

Tíz nap – és azóta több mint egy év; én pedig szorgalmasan próbálok kigyűjteni (visszafelé) a nélkülözhetetlen információkat. Megszereztem Lin Yutang (Lin Jü-tang) *Mi, kínaiak* című bestellere Benedek Marcell-féle magyar fordításának nyolcadik (1991-es) kiadását (angolul a harmincas évek közepén adták ki), és a már műfajánál fogva is sokkal szakszerűbb, fél századdal későbbi, szintén angolból fordított, térképes-fényképes összefoglalást, *A kínai világ atlaszát*, a Blunden – Elvin szerzőpáros gyönyörűséges könyvét. Kezem ügyében a XX. századra kiterjedő *Kína története* (Jordán Gyulától), valamint Polonyi Péter Mao Ce-tungról írt életrajza (amelyet a Tito-biográfiával egy kötetben jelentettek meg, 2000-ben). És ami talán mindennél fontosabb: heteken-hónapokon át részese voltam „Kína három lánya” életének, a *Vadhattyúk* című családrégény révén (Jung Chang), illetve egy európai ember által aligha kibírható tizenhét évnyi várakozásnak (Ha Jin: *Várakozás*), amelyre Kong Lin katonarost a társadalom és a Párt kényszeríti, s amelyben a férfi és két asszony élete örlődik fel. S a két (angol-kínai) regényhez hozzáolvastam egy harmadikat, Krasznahorkai Lászlótól *Az urgai fogolyt*, a szerző Mongólián át Pekingbe, és onnan le délre tartó pokoljáró utazását, amelyből azt kellene megtudnom, hogy a mennyei és a pokoli között nincs közlekedés. Én viszont úgy tapasztaltam – nem cipelve magammal és ott sem élve meg a melankóliát –, hogy igenis van e végletek közt átjárás; szerény meglátásom szerint erről szól Kína legújabbkori története. (Ettől még kitűnő a Krasznahorkai regénye.)

Szóval én készültem. De éppen ebből következik a felismerés: egyáltalán nem vagyok felkészülve Kínából. Amikor megkérdeznék a kínai utazásról, persze nem tudok hallgatni. És talán arra is jogom van, hogy a pekingi, sanghaji, szenzeni szállodák noteszlapjaira följegyzett tapasztalatokat megpróbáljam reprodukálni.

Egy nem virtuális utazás

Nyolc évvel a pekingi olimpiai játékok előtt érkezünk a majdani világeseményhez illőnek épített új repülőtérré. A történetesen Moszkvából – de nem Moszkvától, hanem a Nemzetközi Olimpiai Bizottságtól – várt döntésig van még néhány hónap, ám máris olyan intenzitással készülnek 2008-ra, mintha kétség sem férne hozzá, hogy nem lehet elvenni a kínai fővárostól a rendezés jogát. Amíg haladunk kifelé az óriásépületből, mindenütt az olimpiát hirdető reklámfelirat kíséri – illetve az előzmény, a 2001-es Universiade plakátja. (A reménykedőknek végül is nem kellett csalatkozniuk, fölényesen döntőnek bizonyult a Peking javára szavazók akarata.)

Ha rajtam állna (állott volna) a döntés joga, vajon mit tennék? Persze, nincs mandátumom (Schmitt Páltól vagy a Kolozsvárhoz közelebb, mert Szamosújvárról elszármazott Aján Tamástól sem kaptam megfigyelői státust vagy magán-megbízást), mégis úgy figyelek, mintha számítana az én szavazatom is. A tisztaságra nem lehet panasz. Hihetetlen, de így van: a röptéri mozgójárda végénél álló ember (véltetőleg) nem a biztonsági szolgálathoz tartozik – a karfát törli folyamatosan. Lehet, hogy sanghaji ez a repülőtéri látomás, de miért ne volna átruházható Pekingre? Első szálláshelyünk, a City Hotel Beijing ugyanezt a patikai rendet sugallja, és ezt teszik a következők is, a Shanghai Pine City Hotel, a Shenzhen Guest House, majd újra Pekingben az ismerős nevű Novotel (a levélpapíron olvasható a régi név is: Peace Beijing). Lent, a földszinti lifttajtónál mindenütt libériás fiú – talán egy helyen lány –, ám azt nem próbáltam ki, természetesen, hgy képzettek-e a harci művészetekben. A mosoly nyilván letörülhetetlen az arcukról, olyanok, mint a világ bármely diplomatája, a fényképezésk és a tévéoperatőrök masinái előtt.

Nekem azonban – 1989. június 4. óta – a viszonyítási pont a Tienanmen tér, amely összeférhetetlen a mosollyal. Első pekingi napunkból az este jut a mindig népes, hatalmas – kínai méretű – térré. Utcai árusok rohannak meg, képeslapot, eregethető sárkányt, órát, egyéb csecsebecsét kínálnak agresszíven, Mao-képet azonban nem. Ott látható az nagyban, a császári palota falán (mondják: folyamatosan felfrissítik). Békés hangulat, a járdán szabályos sorokban vonuló, hét-nyolc főnyi katona (rendőr?) senkit nem zavar – legfeljebb engem. Autóbuszok, mikrobuszok, kiskocsik, turisták, külföldiek és kínaiak a november eleji lombtartó melegben. (Nyolc nap múlva már a tél fenyeget.)

Hivatalos – magyar írószövetségi – programunk jól kiválasztott, a gondos vendéglátók által okosan megtervezett kezdete illik a szinte nyári hangulathoz. A modern kínai irodalom (nemrég új, előkelő otthonba költözött) kiállítás-gyűjteményét kellemes park veszi körül, a múzeum építészeti rangjához, belső berendezéséhez méltó szobrokkal. Látogatásunk az igazgatói irodában kezdődik, teázással, tolmács útján történő beszélgetéssel; a magyar felet hárman alkotjuk, Pomogáts Bélával és Szörényi Lászlóval – kínai részről a Modern Kínai Irodalom Nemzeti Múzeuma több hivatalosa és a minket lelkiismeretesen kísérő írószövetségi külügyes fiatalember meg idősebb tolmácsunk van jelen. Túl a protokollon, ez a számbavétel aligha fölösleges. Bizonyára máshol is lenyomata lesz (volt) az alkalmi összejövételnek. Zöld tea mellett, majd a tárlók közt, az emeletet járva megtudjuk, hogy a csendes, tekintélyes külsejű múzeumigazgató Lao Sö fia, aki büszke apjára és mandzsu származására. Fontos részleteket Lao Söről a Világirodalmi Lexikonból tudok (itthon) kimásolni, azt, hogy fiatalon, 1924 és 1929 között a londoni egyetem Keleti Intézetének volt a lektora (tehát egykori munkahelyének közelében jártam Cushing professzornál?), hazatérve különböző egyetemeken tanított, a második világháború után több időt töltött az Egyesült Államokban, a modern kínai próza kiváló képviselője – élete 68. évében öngyilkosságot követett el. Tragikus halálát (mint anyyi kínai értelmiségiét) a „nagy proletár kulturális forradalom” okozta; ti. őt is kitelepítették, meghurcolták (1949 után a Kínai Népköztársaság írószövetségének alelnöke volt!), és ő nem tudta, nem akarta kivárni, amíg a Mao szította forradalmi düh lecseng, a megaláztatások végét érnek. Az értelmezés persze az enyém, a helyszínen legfeljebb halk tényközlés

hangzik el. Ismétlődően, ahogy elhaladunk a közelmúlt egy-egy jelentős íróegyéniségének néhány tárgyából, íróasztalából, könyvtár-részekből reprodukált dolgozószobájával; így vagy úgy, valamennyien annak (ennek) a kulturális forradalomnak az áldozatai lettek. Amiről még nemigen szól a kiállítás – és gyanítom, a szakirodalom sem –, viszont magának a múzeumnak a léte, látható megbecsültsége a gárdisták rémuralma utáni helyzetet teszi értelmezhetővé. Ehhez nyilván a mi kicsinyke helybéli tapasztalatunk is magyarázatul, kiegészítésül szolgálhat. Szállunk be a liftbe, az igazgató úrral (elvtársal?), és benyomakodik utánunk az a sapkás férfi, aki már a tárlóknál is hallgatta a nekünk szánt kínai nyelvű (és magyarra fordított) magyarázatot. Kint, a parkban sétálva, ugyancsak gyanúsán a közelünkben marad. És amikor fényképezkedésre kerül a sor, kifut a képből. Bár sejtjük, mégis rákérdezzünk, ki lehet ő. Az igazgató kísérője – így a válasz.

A korábbi időkre érvényes válaszokat bőséggel találok meg a *Vadhattyúkban*, ebben a ragyogó Jung Chang-regényben, a XX. századi kínai élet és történelem enciklopédiájában, s a kisebb szeletet befogó, ám a falvak Kinájára fényt vető, lélektani mélységében a legjobbakkal versenyképes *Várakozásban*, Ha Jin művében, és egy másik új sikerkönyvben, Lulu Wang *Tavirózsa Színházában*. Nem tudhatom, hogy bent, a már nem (semmiképpen nem egyértelműen) a Mao birodalmának számító Kína határain belül születtek, születnek-e hasonlóan visszapillantó összegezők, emlékezők; azt sem tudom, a „külföldre szakadt”, a pekingi modern irodalmi múzeumban számon tartott határon túli írók katalógusában megtalálhatók-e ezek a nevek, illetve olvashatók-e könyveik (egyértelmű választ még a Nobel-díjas Kao Hszing-csienre vonatkozóan sem kaptam). A világ mindenestre olvashatja őket, az Angliából, az Amerikai Egyesült Államokból, Franciaországból (Kao Hszing-csien), illetve Németországból (a Lulu Wang által holland nyelven írt, németre fordított változattal) elindított új Kína-értelmezések milliókhoz jutottak el. Ezeket a regényeket (*A buszmegálló* drámáját) megismerve, a 2000. novemberi utazás beépül egy modern Kína-történetbe, a mai Tienanmen térrel, a kínai irodalom lenyűgöző múzeumával – és mindazzal, ami utazásunk következő napjaiban tárult fel (vagy bizonyult egyelőre rejtélynek).

És itt új fejezetet kellene kezdenem, a *Vadhattyúk*, a *Várakozás* irodalmi elemzésével, a *Tavirózsa Színház* lágerlakóvá lett kínai kislányának 1971 és 1974 közti történetével, ember és állat megkínzásával, feláldozásával. (Közép-)európai fülnek bizonyos leírások már-már abszurdként hatnak, ám ha ismétlődően találkozunk velük egymástól egyébként távoli könyvekben, kínai realizmusként kezdjük olvasni ezeket a passzusokat. Választható volna (például a *Tavirózsa Színház*ból) tragikusabb részlet, álljon azonban itt, további kommentár nélkül, a *Vadhattyúk* 26. fejezetének („Vannak, akik a külföldiek fingját szagolgtatják, és azt mondják, be édes” – *Angoltanulás a maoizmus ányékában*) 1972-re datált epizódja:

„A párttagoknak igencsak meg kellett dolgozniuk azért, hogy valóban »jó példával járjanak elők«, de a pártba jelentkezők még inkább kitettek magukért. Egy nap Xiao-hei annyira kimerült, hogy a rizsföld kellős közepén összeesett. Azok, akik elnyerték a »harctéri belépés jogát«, este jobb öklüket az ég felé tartva mondták az eskü szövegét: »egész életemben harcolni fogok a kommunizmus ügyéért«, Xiao-heit pedig kórházba vitték, és napokig az ágyat nyomta.

A legrövidebb út azonban a disznóólon keresztül vezetett a pártba. Századonként néhány tucat disznót neveltek, és a sertéseknek kitüntetett helyük volt a katonák szívében. A tisztek és a sorkatonák egyaránt szívesen tébláboltak a disznóól körül, vigyázó szemük és éber szívük hízlalta a jószágokat. Ha a disznók szépen gyarapodtak, a disznópásztorok voltak a század legdédelgettebb katonái. Érthető hát, hogy rengetegen pályáztak erre a tisztségre.

Xiao-hei teljes állású disznópásztor lett. Nehéz és piszkos munka volt, nem szólva a lelki terhekről. Éjszakánként Xiao-hei és társai felváltva keltek fel, hogy hajnalban is megetessék az állatokat. Mikor egy-egy koca megellett, egész éjjel örködtek, nehogy az anyaállat véletlenül agyonnyomjon egy kismalacot. Szójababot szedtek, gondosan megmosták, »szójatejet« sajtoltak belőle, és ezzel itatták az anyakocát, hogy több teje legyen. A légierőnél egészen másképpen folyt tehát az élet, mint ahogy Xiao-hei korábban elképzelte. A hadseregben eltöltött idejének több mint egyharmadát az élelmiszer-termelés töltötte ki. Egy év sertésneveléssel töltött keserves munka után Xiao-heit felvették a pártba.”

A három említett – nemzetközi irodalmi nagydíjakkal kitüntetett – regény még nem született meg akkor, amikor a kulturális forradalom egyik jelszava Kínában hatályos volt: „Minél több könyvet olvasol, annál butább leszel”. (Jung Chang idézi fel, 1969-ből, az értelmiségiek paraszti munkával folyó „átnevelésének” időszakából.) E sajátosan kulturális és sajátosan forradalmi jelszót azóta hatályon kívül helyezték Kínában. Csak azt nem értem, továbbra sem, hogy akkor miért frissítik fel időről időre a Tienanmen téren a Mao-portrét.

A Pekingben töltött első napi beszámolómból (amelyet megszakított a három regénynek köszönhető bevágás, kiegészítésül a modern irodalmi múzeumban tapasztaltakhoz) hiányzik még egy fontos bekezdés: a kínai konyha megtapasztalása. A hosszú rézcsőrű kancsóból töltött tea, a kézközben tálalt forróvízes törő, az asztalközépen rengeteg fogással, folyamatosan pótoltt tálakkal megrakott forgó korong és persze a két pálcika állandó része volt a déli és esti szertartásnak. Az egyes fogásokat leírni abszolút nincs tehetségem – kedvem sem sok hozzá, bár a tíznapos pekingi-sanghaji-senzseni kísérlet változó eredményét egy évvel később, a budapesti Kilenc sárkányhoz címzett vendéglőben, Liu Wen Quing és Wu Wanliang vendégeként – hármas kínai különítményünk emlékező társaságában – hajlandó vagyok átértékelni. Olyannyira, hogy talán újra önkéntesen is be-betérek majd (mint Amerikában, Rómában vagy Budapesten korábban tettem) egy-egy kínai vendéglőbe, gyorsbüfébe – szívesebben, mint a McDonald's-ba. 2000 novemberéből csak a shantung-i konyha egyes ételeire akarok emlékezni, a többit borítsa a feledés homálya.

És akkor a folytatás, a legilletékesebb kínai helyszínről, a Tienanmen térről, pontosabban a hajdani császári palotából, a Tiltott Városból. Amely már nem tiltott – a császár- és a Mao-kor (kór) letűnte óta. 2000. november 3. tehát, visszapillantás régebbi időkre, az ún. császárkorra, 24 egykori kínai császár palotáira, szárnyas tetőkre, kő- és facsipkékre, múzeumi tárgyként őrzött szobrokra, kerámiákra, térképekre, festményekre, óragyűjteményekre. Az aranyló sárkányok minden bejáratnál riasztanak, a Bronz Daruról elhiszem, hogy „a legtökéletesebb harmóniát” szolgálta, de a legvonzóbbak számomra a kisebb épületek, intim udvaraikkal, ciprussal, fenyőfélékkel. Szerencsére nem szükséges művészettörténeti-történelmi leírást rögtönözni, színes albumokban, szövegben-képből minden megtalálható. Sőt fölkereshető egy másik (több másik?) Tiltott Város is, olvasom a kínai légitársaság angol nyelvű tájékoztatást is adó képes folyóiratában: Északkelet-Kínába, Senjangba kell elmenni, hasonló gyönyörűségeket látni. Odáig azért nem megyünk, délutánra marad egy kisebb városnyi területre terjedő látatemplom a hozzá tartozó melléképületekkel, kinti füstölőkkel és a tibeti boncokkal. Újabb idegen világ egy erdélyi protestánsnak, még ha Kőrösi Csoma enyedi kollégiuma nincs is olyan távol Kolozsvártól. Aztán ismét irodalmi program, ezúttal az írószövetségi székházban; nagyobb részt unalmas protokoll, néhány kínai költő, kritikus meghívottal meg egy kínai mongol íróval. Egyetlen érdekesség: az első lecke, élőben, a kínaiak Petőfi-tiszteletéből. A *Szabadság, szerelem* sorait hallhatjuk kínaiul.

Másnap újabb nagy látvány – a Nagy Fal. Pekingből autózunk ki világhírű kínai specialitást látni (vőlegény-menyasszony is jön ide, fényképen megörökíttetni magát), minden olyan, ahogy hírlik, a táj viszont annál is szebb. Hegyvonulatok egymás mögött-fölött – úgy látszik, már a mongolokat sem tudta egyedül a vad természet megállítani. Kigyönyörködjük magunkat az őszi pompába illeszkedő építészeti csodában – és nem éppen a korunkhoz illő járművön, tobogánon, csúszda-vályúba állított egyszemélyes „szánon” érkezünk vissza, némi sikeres fékezés után, az aljba.

Hogy estére már a fényességes Sanghajban lehessünk, ahonnan másféle mélységek és magasságok tárulnak az ámuló-bámuló elé. A Pine City Hotel 18. emeletéről is eléggé messze látni (messzebb, mint a csíkszeredai Fenyőből), az est attrakciója azonban a Jin Mao Tower – szerencsére nincs köze Mao Ce-tunghoz, a China Jin Mao (Group) Co., Ltd. építette, 420,5 m magas, méreteit (magasságát) tekintve harmadik a világon. Tanúsíthatom, hogy a New York-i Empire State Buildingnél fantasztikusabb látványt nyújt, nem csupán karcsúságával és Sanghaj Amerikát játszó központjára nyíló kilátásával, hanem a befelé, 88 emelet mélységű belső udvarára néző ablakaival. Henry Moore szobrainak pozitív-negatív formái társíthatók ehhez az építészeti megoldáshoz. A modern belváros fényei pedig oly vakítóak, hogy az éppen aktuális, valamivel kintebb zajló tűzijáték elhalványult mellette. A toronyépület körfolyosóján fölfedezem a Párizstól, Moszkvától, Rómától és Los Angelesztől mért távolság jelzését – és egyszeriben úgy érzem, hogy jóval közelebb világban járok, mint az előző nap, a Tiltott Városban.

Sanghaj ezután nem cáfol rá a befogadás napjára. Szörényi Laci felkészültségének és igénybejelentésének hála, ezután eljutunk egy katolikus templomba (a bejárat mellett, az ajtó mögött olyan csomagokat látok, amilyenek 1989 decembere után hozzánk is bőven érkeztek), majd az első kínai jezsuita misszió egykori székhelyére, egy emlékműhöz; a kínai feliratot persze nem tudom elolvasni, így Szörényi szakszerű információit továbbítom: a kőoszlop az itteni mandarin tudós csillagásznak állít emléket, ő fogadta be Ricci atyát és csapatát. (Bővebb tájékoztatás végett Szörényi Lászlóhoz, az Irodalomtudományi Intézet igazgatójához tessék fordulni, Budapesten.) Bevallom azonban töredelmesen, hogy engem a jezsuitáknál sokkal jobban érdekelt a leghíresebb amerikai társaival építészetiileg is vetekedő Sanghaj Múzeum, nem szólva a bent ugyancsak kiváló elrendezésben látható bronztárgyakról, szobrokról, porcelán gyűjteményről, bútorokról, a kínai kalligráfia és a pecsétek kiállításáról, a gazdag néprajzi anyagról. Egy-egy kiállított darab előtt órákig elállna az ember. Én a legtöbbször egy 9. század közepi, ha jól számolom, 14 darabból álló bronz harangjátékhoz tértem vissza, de a vázák, tányérok közül is néhányat nagyon elloptam volna, unokáimnak pedig a különféle népek maszkjaiból válogatnék szívesen, egy-két ijesztésre valót.

És a november 5-i múzeumlátogatás ezzel még véget sem ért. Ezután kezdődött a magyar szívet leginkább fölforrósító program, a Lu Hszün (1881-1936) nevét viselő irodalmi múzeumban. Nem olyan megragadók itt a külsőségek, mint a pekingi testvérintézményben, a környezet inkább XIX. századi, jöllehet Lu Hszün életművét úgy tartják számon, mint az új irodalom előkészítőjét és legnagyobb hatású, világirodalmi rangú művelőjét. Hihetetlen gazdagság műfajokban és nyitásokban – a klasszikus orosz és lengyel, nem utolsósorban a magyar irodalom felé. Petőfi János vitézének kínai nyelvű levonata látható itt, Lu Hszün jegyzeteivel, valamint Mikszáth regénye kínaiul, a *Szent Péter esernyője*, szintén az ő (lektori) javításaival. De a Kassák konstruktivizmusára emlékeztető Lu Hszün-kötetek is (külsőleg, persze, hiszen a könyvborítókön túl nem terjed a kínai tudományom). Mindennek a tetejébe, távolabb innen, a Lu Hszün Emlékházban (az író utolsó sanghaji lakásában, házában) mintha egy Dési Huber-festmény tűnne fel a falon – a Méliusz bukaresti otthonában látottra emlékeztető. Megkérdezném, ha tudnám, az őrtől, aki úgy kísér fel minket az emeleti szobákba, mintha katonai célpontra kellene felvigyáznia.

Múzeumzárás után egy kis (nagy) parki séta. Végre kínai közemberek közt járunk, fiatalok, idősek tornásznak a parki sporteszközökön. Egyetlen idősebb férfin látok maós szürke öltönyt – ez úgy látszik, hamarabb kiment a divatból, mint a Nagy Kormányos portréja. A kerékpár viszont korántsem divatja múlt – noha autókból (és impozáns városi úthálózatból is) bőven látni, nem csupán mutatónak – ; programelőző reggeli magános sétán tanúja lehetek biciklisták kemény veredésének; no meg illegális zöldsegársításnak, a szállodánkhoz közeli utcákban – olyan és annyi áruval, amivel felénk nemigen menne ki senki a piacra. A Bazár ezzel szemben hamisítatlan keleti vásárt kínál, mint ahogy hamisítatlanul keleti (?) a zengzős Gyönyörök Kertje. Ne tessék semmi sikamlósra gondolni, öregek pihenésére, gyerekek bújocskázására, szerelmesek elhúzódására alkalmas szépséges park, hagyományörző, de nem szükséges a megértéséhez kínai nyelvtudás, művészettörténeti ismeret.

Végül még egy írószövegségi fogadás (november 6-án). A sanghaji színházban sincsenek sokan, mindössze négyen helybeliek, ám érezzük, hogy érdekli őket ez a találkozás. Petőfi mellett rákérdeznek Lukács György mai megítélésére, szóba hozzák Déry Tibort – és, most már kellemes meglepetésünkre, Nobel-díjasukat (aki nekem, sajnos, még mindig csak *A buszmegállót* jelenti). A magyar-kínai kapcsolatokról, mindenekelelt az irodalmiakról, ebben a körben bizonyára érdemes beszélni.

Következő állomásunkon, Senszenben pedig már csak azért is, mert szervezettel – vendéglátóink így mondják – ide tartoznak a hongkongi írók, vagy ötvenen. Szubtrópusi esőben érkezünk, 25 fokos melegben – és szinte minden más, mint a kínai út korábbi megállóin. Egy kis (csekély négy milliós) frissen épült Amerika. Meglepő ugyan, hogy a mi partnereink közül kevesen beszélnek angolul, feltételezem azonban, hogy a könyvtárakban internetező fiataloknak ez már nem probléma. Az utak, a világitótetek, az üzletházak, a szórakozóhelyek amerikai – vagy inkább kínai? – találmányosságát és szervezetséget mutatnak. Senszenben nem jut eszünkbe a kulturális forradalom (bár a régi pártpropaganda a legkorszerűbb épületekben is fel-felrömlik, ezt főként a látványos „új falu”, Bugyi adminisztratív központjában, az országos pártvezetők látogatásait megörökítő vöröslobogós kiállításon szemléltettük masszívan) – ez a város a jövőről beszél (cselekszik), a múltat alig őrzi néhány ház (ezeket is biztosan lebontják). A XXI. század előtti idő errefelé főként mutatvány: el lehet menni a kínai nemzetiségek népművészetét bemutató hatalmas parkba, megnézni napközi műsoraikat vagy az esti fényes gálaműsort; benézni „a világ ablakán” – mondjuk Londonba és Kölnbe, Washingtonba, Brazíliaba és a holland szélmalomokhoz. A senszeni kilátó (toronyház) szintén kínál történelmi visszapillantást, kalózfilmmel, szellemvasúti hatásokkal, illetve az újkori históriát magyarázva, Hongkong szomszédságában (papír szerint már egy országban a híres ikervárossal, mégis sajátos viszonyban, versenyezni akarván vele). „Csak” a 69. emeleten járunk, de nem kétséges, hogy innen messzebbre néznek. November 7-én érkezünk Senszenbe – a Téli Palota, az ifjúságunk éveiben annyit emlegetett, mégis hihetetlenül távol van, nem hiszem, hogy bárki senszeninek eszébe jutna ma az a bizonyos orosz forradalom. Itt minden a nyitás politikájáról szól. A tenger, az óceán közelében vagyunk.

A nyitás politikája? November 10-én indul vissza gépünk Délről – a már téli Pekingbe. Senszen után a főváros sötét településként hat az érkezőre. A Novotel – hát persze, nem érheti szó ennek a háznak az elejét. A közelben, esti sétánkon, a legnyaktörőbb (?) mutatványra lehet jó pénzért benevezni: húsz-harminc méter magasban kifeszített kötélre lendítik fel, forgatják (fülkében) az erre vállalkozókat. Másnap búcsúzóul a korábbi pekingi napokról elmaradt történelmi látványosságok. Tajmao nem felkapott turisztikai látványosság (letéredezett faldarabokat is kerülgetünk), előtte azonban hatalmas tömeg: a második napja tartó könyvvásárt rohamozzák, főként a fiatalok. Van, aki a tömegben, a bevásárolt, összecsomagolt könyvein ülve, senkivel nem törődve máris olvassa a friss szerzeményt.

Az Ég Temploma műemlékeit, kiállításait sokan keresték fel november 11-én. Az egyik tárló előtt odaszólunk egymáshoz, mi, hármak bandája, nyilván magyarul. És megszólít egy kínai fiú – magyarul. A pekingi Idegennyelvű Főiskola negyedéves magyar szakos hallgatója. Nekünk korábban azt mondták, hogy ott most csak elsőévesek vannak, még nem ismerik a nyelvet, nem érdemes velük találkozni. A fiú eljönne – hívásunkra – a délutáni szállodai találkozóra (kínai magyar fordítokat várunk szálláshelyünkön), de kísérőink nem tartják kivitelezhetőnek az ötletet. Majd egyszer talán megismerhetjük őt közelebről, biztatunk magam, kortárs magyar regények (esetleg Szilágyi István) fordítójaként. Ha a *Vadhattyúk* történéseinek idejét élénk, aligha végződne ilyen egyszerűen ez az

alkalmi találkozás, pár mondatos beszélgetés. Igaz, akkor mi sem volnánk most Pekingben, az Ég Templomában.